

Առողջապահական համակարգը եվ դրա ֆինանսական մեխանիզմների կատարելագործումը

Հակոբյան Գ. Մ.

ՀՊՏՀ բանկային գործի և ապահովագրության ամբիոնի մագիստրոս (Երևան, Հայաստան)
hakobyan.1997@bk.ru

Վճռորոշ բառեր՝ Առողջապահական համակարգ, սոցիալական ապահովում, ֆինանսավորում, Կորոնա վիրուս:

Система здравоохранения и совершенствование ее финансовых механизмов

Акопян Г. М.

Магистр кафедры банковского дела и страхования АГЭУ (Ереван, Армения)

hakobyan.1997@bk.ru

Аннотация: Система здравоохранения рассматривается как одна из ключевых отраслей социальной сферы, имеющим большое жизненно важное значение. Улучшение функционирования системы здравоохранения и повышение ее эффективности в условиях растущего спроса населения является одним из приоритетов Правительства Республики Армения, продиктованным императивом времени и необходимостью предоставления населению высококачественных услуг.

Ключевые слова: Система здравоохранения, социальное обеспечение, финансирование, вирус короны.

Healthcare system and improvement of its financial mechanisms

Hakobyan G. M.

Master of banking and insurance chair of ASUE (Yerewan, Armenia)

hakobyan.1997@bk.ru

Abstract: healthcare system is considered to be one of the key sectors of the social sphere, which is of great vital importance. Improving the functioning of the healthcare system and increasing its efficiency in the face of the growing demand of the population is one of the priorities of the Government of the Republic of Armenia, dictated by the imperative of time and by the need to provide high-quality medical services to the population.

Keywords: Health care system, social security, funding, corona virus.

Առողջապահության ոլորտն էապես նպաստում է երկրում կենսամակարդակի բարձրացմանը և վերջին հաշվով սոցիալական անվտանգության ապահովման բարելավմանը: Սակայն առողջապահության հիմնախնդիրների արդյունավետ լուծումը սերտորեն շաղկապված է նաև հարակից այլ ոլորտների հետ և միայն բուն առողջապահական ոլորտի պարտականությունը չէ: Այսինքն՝ առողջապահության հետ կապված ամեն մի ֆունկցիոնալ խնդիր պետք չէ շաղկապել միայն այս բնագավառի հետ, պետք է կարևորություն տալ նաև տնտեսության այլ հատվածների: Այլ կերպ ասած՝ առողջապահության ոլորտն ունի միջոլորտային բնույթ: Այդպիսին են մասնավորապես՝

- շրջակա միջավայրի վիճակը և հետևողական բնապահպանական քաղաքականության իրականացումը,
- առողջ ապրելակերպի կուլտուրան, պահպանումը և կիրառումը, մասնավորապես ֆիզկուլտուրայի և սպորտի տարածումը,
- քաղաքաշինության քաղաքականությունը, ենթակառուցվածքային նախագծերը,
- ագրոպարենային ծրագրեր և այլն:

Պետական կարգավորման անհրաժեշտությունը առողջապահության ոլորտում պայմանավորված է ազատ շուկայի ինքնակարգավորման գործիքների անարդյունավետությամբ, կամ այսպես կոչված շուկայի «ձախողումներով», որոնք են՝

- 1) Ազատ շուկայի մասնակիցներ են հանդիսանում սպառողները, ովքեր ձևավորում են պահանջարկը, և վաճառողները, ովքեր ձևավորում են առաջարկը: Սակայն առողջապահության ոլորտում սպառողը չի ձևավորում պահանջարկ կոնկրետ ծառայության նկատմամբ, այլ պահանջարկ առողջապահական ծառայությունների նկատմամբ ընդհանրապես:
- 2) Առողջապահական մի շարք ծառայություններ առավել շատ օգուտ են բերում հասարակությանը ամբողջությամբ վերցրած, քան անհատին (պատվաստումները, հակահամաճարակային միջոցառումները): Դրանց հասցրած վնասները չափազանց ծանր են՝ բուժումը յուրաքանչյուր քաղաքացու հայեցողությանը թողնելու համար:
- 3) Հասարակության բոլոր անդամների համար երաշխավորված նվազագույն բուժապասար-

կման ծառայությունների ապահովում: Այստեղ շեշտադրումը կատարվում է բարոյական սկզբունքների վրա, որոնք հանդես են գալիս հակասության մեջ տնտեսական սկզբունքների հետ:

4) Մրցակցության սահմանափակվածությունը:

Պետության միջամտությունն իրականացվում է հետևյալ հիմնական ուղղություններով՝

1. առողջապահության ոլորտի կարգավորում՝ սկսած այդ ոլորտի իրավասորենսդրության բազայի ստեղծումից մինչև բժշկական ծառայությունների որակի վերահսկողությունը: Վերջինս դիտվում է որպես պետական միջամտության հիմնական նպատակներից մեկը: Այն իրականացնելու առումով կարևոր դեր է խաղում բժշկական կադրերի պատրաստումը: Նույնպիսի խնդիր է բժշկական գործունեության լիցենզավորումը: Պետությունը միջոցառումներ է իրականացնում է դեղերի անվտանգության երաշխավորման համար: Դեղագործական գործունեությունը նույնպես պահանջում է լիցենզավորում:

2. Պետական միջամտություն, որը հիմնված է հարկաբյուջետային քաղաքականության գործիքների կիրառման վրա՝ նկատի ունենալով հարկերը և սուբսիդիաները:

3. Բժշկական ծառայությունների ուղղակի մատուցումը պետական հատվածի կողմից լրիվ կամ մասնակի չափով:

Առողջապահական համալիրը այն բուժական կազմակերպությունների, հաստատությունների ամբողջությունն է, որոնք զբաղվում են բնակչության առողջության պահպանման և ամրապնդման, հիվանդությունների կանխման և բուժման գործընթացով:

«Առողջապահության համակարգի բուժ-հաստատությունները բաժանվում են հետևյալ խմբերի [1, էջ 395]՝

- բուժական-պրոֆիլակտիկ,
- սանիտարապրոֆիլակտիկ,
- դատաբժշկական հետազոտության
- դեղատնային հաստատություններ:

Այս բոլոր հաստատությունները գտնվում են «Առողջապահության նախարարության և կառավարման տարածքային մարմինների ենթակայության ներքո: Նախարարությունը վերահսկողություն է իրականացնում բնակչության ստացիոնար բուժումը կազմակերպող հիվանդանոցների շուրջ 96,6%-ի և ամբուլատոր-համաբուժական հիմնարկների 98,2%-ի նկատմամբ [2]: Առողջապահական համակարգի գործունեությունն ուղղված է այնպիսի խնդիրների

լուծմանը, որոնք, վերջին հաշվով, նպաստում են բնակչության բարեկեցության բարձրացմանը: Այդպիսի նշանակության խնդիրներից են՝ առավել առաջավոր և կատարյալ մեթոդներով բնակչության բուժման, առողջության վերականգնման միջոցառումների իրականացումը, ապագա սերնդի առողջության պահպանումը, առողջապահական հաստատությունների նյութատեխնիկական ապահովվածության մեծացումը, բուժանձնակազմի վերաորակավորումը, առողջապահության բնագավառի աշխատողների աշխատանքի վարձատրության գործընթացի կատարելագործումը: Անցումը շուկայական հարաբերություններին այս ոլորտում ևս առաջացրեց բազմաթիվ հիմնահարցեր, որոնք շուտափույթ լուծման կարիք ունեն:

Իր գործունեության ընթացքում «Առողջապահության նախարարությունն իրականացնում է մի շարք գործառնություններ: Դրանցից են՝

- առողջապահության ոլորտի պետական քաղաքականության մշակումը,
- առողջապահության բնագավառի օրենսդրական ակտերի և օրենքների նախագծերի մշակումը,
- առողջապահության զարգացման գերակայությունների սահմանումը և ծրագրերի մշակումը,
- առողջապահության ոլորտի տեղեկատվական-վերլուծական համակարգի ստեղծումը,
- բժշկական և դեղագործական հիմնարկների, ինչպես նաև կադրերի լիցենզավորումը,
- հիգիենիկ հակահամաճարակային անվտանգության ապահովումը,
- առողջապահության մարզային վարչությունների կազմակերպչական, մեթոդական օգնության իրականացումը:

«Առողջապահության նախարարությունը, հավատարիմ մնալով Կառավարության ստանձնած պարտավորություններին, պատասխանատվություն է կրում բժշկական սպասարկման մատչելիության, ֆինանսական ռիսկերի նվազեցման, բնակչության գոհունակության բարձրացման և այլ ոլորտների հետ միջգերատեսչական համագործակցության արդյունքում բնակչության առողջության պահպանման և բարելավման համար՝ հենվելով ԱՀԿ-ի «Առողջություն 2020» համաեվրոպական նոր քաղաքականության վրա: Առողջապահական համակարգի գործունեության գնահատումը (ԱՀԳ) գործիք է, որը հնարավորություն է ընձեռում դիտարկելու և գնահատելու առողջապահական համակարգի կառավարման արդյունավետությունը, բարեփոխումների առաջընթացն ու ազդեցությունը բնակչության առողջության վրա: Համակարգի ճիշտ գնահատումը բարեփոխման

բանալի է և փաստարկ հետագա ներդրումների համար:

Առողջապահության զարգացման ծրագրման նպատակով առանձնացվում է տարբեր տեսակի բժշկական ծառայությունների նկատմամբ բնակչության պահանջարկը, որի հիման վրա էլ հաշվարկվում են ծրագրի մյուս ցուցանիշները: Առողջապահության զարգացման ծրագիրը կարող է ներկայացվել հետևյալ բաժիններով.

- առողջապահական ցանցի զարգացման ու տեղաբաշխման ծրագիր, որը մշակվում է ծրագրվող ժամանակահատվածի բնակչության թվից և բժշկական ծառայություններով նրանց ապահովվածությունից ելնելով,

- առողջապահական հիմնարկներում կատարվող ներդրումների ծրագիր,

- կադրերի վերապատրաստման և առողջապահական հաստատությունները կադրերով ապահովելու ծրագիր,

- առողջապահության ֆինանսական ապահովման ծրագիր,

- կադրերի վերապատրաստման և առողջապահական հաստատությունների կադրերով ապահովելու ծրագիր,

- առողջապահության ֆինանսական ապահովման ծրագիր:

Այս ծրագրերը ներառում են որակական և քանակական տարբեր ցուցանիշներ: Կարևոր քանակական ցուցանիշներ են՝ հիվանդանոցային մահճակալների, դեղատների, բուժանձնակազմի, ամբուլատոր-համաբուժական հիմնարկների թիվը և այլն: Որակական ցուցանիշներ են՝ բնակչության ապահովվածության մակարդակը, 10 հազար բնակչի հաշվով՝ մահճակալների, բժիշկների ընդհանուր թիվը, մեկ մահճակալի հաշվով հիվանդների թիվը, հիվանդանոցային մահճակալների օգտագործումը և այլն:

Հաշվի առնելով վերջին տարիների զարգացումները և առկա վիճակը՝ ՀՀ կառավարությունը շարունակելու է ոլորտում իրականացվող բարեփոխումները՝ նպատակ հետապնդելով բարելավել բնակչության առողջական վիճակի բնութագրիչները՝ առողջապահական ծառայությունների մատչելիության, հասանելիության և որակի բարձրացման ճանապարհով:

Շարունակելով որդեգրած բարեփոխումները՝ ՀՀ կառավարությունը հատուկ շեշտադրելու է հիվանդությունների վաղ ախտորոշմանը, կանխարգելմանն ու բուժմանն ուղղված միջոցառումները, մասնավորապես՝ նպատակ հետապնդելով շրջադարձել ոչ տարափոխիկ հիվանդություններով հիվանդացության և այդ պատճառներով մահացության ձևավորված բացասական միտումները: Այս առումով, բուժօգնության արտահիվանդանոցային և հիվան-

դանոցային ծառայությունների փոխկապակցված զարգացումը դիտվելու է որպես բուժօգնության շարունակականության պատշաճ ապահովման գրավական:

Միջնաժամկետ հատվածում բուժօգնության առաջնային օղակի հետագա բարելավումն ու զարգացումը շարունակելու է մնալ ոլորտում ՀՀ կառավարության միջամտության հիմնական առաջնահերթություններից մեկը: Դա բացատրվում է մի կողմից այդ ծառայությունների ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ տնտեսական առումով համեմատաբար բարձր հասանելիությամբ, մյուս կողմից՝ բուժօգնության այս օղակում միջամտությունների՝ հիվանդությունների բացահայտման ու կանխարգելման հարցում կարևորությամբ: Միևնույն ժամանակ հիվանդանոցային բուժօգնության պարագայում հատուկ շեշտադրվելու են առանցքային ծառայությունների մատչելիության (հատկապես մարզերում), որակի (մասնավորապես՝ համապատասխան կադրային ու նյութատեխնիկական զինվածության), ինչպես նաև, ոչ պակաս կարևորությամբ, ինստիտուցիոնալ շրջանակին և հարաբերություններին վերաբերող հարցերը:

Ծրագրվող ժամանակահատվածում կրկին հատուկ ուշադրության կենտրոնում են լինելու սոցիալապես անապահով և առանձին խմբերում ընդգրկված անձանց հիվանդանոցային մասնագիտացված բուժօգնության ապահովման հարցերը: Այդուհանդերձ, ՀՀ կառավարությունը մտադիր է լրամշակել գործող մոտեցումները՝ նպատակ հետապնդելով մեծացնելու համապատասխան ծրագրերի նպատակայնությունն ու արդյունավետությունը: Շարունակվելու և խորացվելու են վերջին տարիներին մոր և մանկան առողջության պահպանման բարելավման ուղղությամբ իրականացված բարեփոխումները՝ շեշտադրելով առկա բացերի շտկման խնդիրները:

Ոլորտում պետական ծախսերի շարունակական ավելացումը դիտվում է սահմանված գերակայությունների ուղղությամբ միջոցառումների իրականացման առանցքային լծակներից մեկը: Միևնույն ժամանակ, կառավարությունը, հաշվի առնելով միջազգային փորձը, շեշտադրելու է նաև համեմատաբար քիչ ծախսատար, սակայն ժամանակի ընթացքում նշանակալի ազդեցություն ունեցող միջոցառումների իրականացումը (խոսքը, մասնավորապես վերաբերում է արյան շրջանառության համակարգի հիվանդությունների ռիսկի գործոնների նվազմանը վերաբերող միջոցառումներին (օրինակ՝ ծխելու դեմ պայքար, առանցքային դեղորայքի մատչելիության բարձրացում և այլն):

ՀՀ առողջապահության համակարգը ֆինանսավորվում է ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին աղբյուրներից [3]: Ֆինանսավորման

ներքին հիմնական աղբյուրներն են քաղաքացիների անմիջական վճարումները և պետական բյուջեն: Առողջապահության ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրներն են մարդասիրական օգնությունը և դոնոր կազմակերպությունների ու երկրների կողմից իրականացվող ծրագրերը:

ՀՀ-ում գոյություն ունեն առողջապահության ոլորտի ֆինանսավորման հետևյալ հիմնական ներքին աղբյուրները.

- ՀՀ պետական բյուջե,
- առողջապահական վճարովի ծառայություններ,
- համավճարներ
- բժշկական ապահովագրություն:

ՀՀ պետական բյուջեի նախագծի համաձայն՝ առողջապահական ծախսերի ձևավորումն ունի երկու հիմնական մոտեցում.

1. առողջապահական գերակայությունների պահպանում,
2. սոցիալական ուղղվածության ապահովում:

Հանրապետության բնակչության մի մասի և հատուկ շերտերի առողջապահական կարիքների բավարարման նպատակով գործում են առանձին գերատեսչական առողջապահական համակարգեր, որոնք նույնպես ֆինանսավորվում են պետական բյուջեից: 2021 թ.պետական բյուջեն հաստատվել է եկամուտների գծով՝ 1,509.4 մլրդ դրամ, ծախսերի գծով՝ 1,850.8 մլրդ դրամ, և դեֆիցիտի գծով՝ 341.4 մլրդ դրամ [4]:

2020 թ. պետական բյուջեն հաստատվել է եկամուտների գծով 1,695.0 մլրդ դրամ, ծախսերի գծով՝ 1,855.6 մլրդ դրամ, և դեֆիցիտի գծով՝ 160.6 մլրդ դրամ: 2019 թվականի պետական բյուջեն հաստատվել է եկամուտների գծով 1,496.4 մլրդ դրամ, ծախսերի գծով՝ 1,648.0 մլրդ դրամ, և դեֆիցիտի գծով՝ 151.6 մլրդ դրամ [4]:

2021 թ. պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերի 6.2 տոկոսը կամ 114.4 մլրդ դրամ ծրագրվել է ուղղել առողջապահության ոլորտի ծախսերի ֆինանսավորմանը, որը նախորդ տարվա ցուցանիշի նկատմամբ ավելացել է 5.1 մլրդ դրամով կամ 4.7 տոկոսով [4 և սեփական հաշվարկներ]:

Ոլորտը, չնայած COVID 19-ի հետևանքով ավելացող ֆինանսավորման ծավալների, շարունակում է ընդգծված գերակայություն չստանալ: Պետական ֆինանսավորման ծավալներով առողջապահությունը զիջում է այնպիսի ոլորտների, իչպիսիք են՝ կրթությունը, հասարակական կարգ, անվտանգություն և դատական գործունեությունը, ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունները և այլ բյուջետային խմբեր:

Առողջապահությունը հանդիսանում է Հայաստանի Հանրապետության պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը, որի հիմնական նպատակներն են՝ հիվանդությունների վաղ հայտնաբերումը, կանխարգելումը, ախտորոշումը և բուժումը, բուժօգնության մատչելիության բարձրացումը և որակի ապահովումը [5]:

Աղյուսակ 1. Առողջության ոլորտի ֆինանսավորումը 2015-2021 թվականներին [6]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Առողջապահության բյուջեի աճը, %	12.4	2.9	-3.0	-6.8	11,7	22,1	4.7
Առողջապահության բյուջեն ՀՆԱ-ի նկատմամբ, %	1.7	1.7	1.5	1.3	1.4	1.7	-
Առողջապահության բյուջեի կշիռը պետական բյուջեում, %	6.3	6.8	6.3	5.5	5.4	5.8	6.2
Առողջապահության բյուջեն ընթացիկ գներով, մլրդ դրամ	86.1	88.6	85.9	80.1	89.5	109.3	114.5
Պետական բյուջեի աճ, %	10.5	-5.2	4.2	7.7	12.4	12.5	-0.2
Պետական բյուջեն ՀՆԱ-ի նկատմամբ, %	27.3	25.8	24.4	24.3	25	30	-

Առողջապահության ոլորտի պետական ֆինանսավորման ծավալներն, ընդհանուր առմամբ աճող են: 2020թ-ին 2015թ-ի համեմատ առողջապահական ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում և պետական բյուջեում էական փոփոխություններ են կրել պետական բյուջեում այն նվազել է 0.5 տոկոսային կետով՝ կազմելով 5.8 տոկոս, իսկ ՀՆԱ-ում, կարելի է ասել, մնացել է նույնը՝ պահպանելով 1.7 տոկոս: Ոչ համաչափ փոփոխությունների պատճառն այն է, որ պետական ծախսերն ողջ ընթացում ունեցել են աճի

միտում, չնայած նրան, որ ՀՆԱ-ն ունեցել է փոփոխուն դինամիկա՝ և աճել է, և նվազել:

Դիտարկվող ժամանակահատվածում պետական առողջապահական ծախսերի ամենաբարձր աճը՝ 22.1 տոկոս, գրանցվել է 2020-ին: 2021թ-ին և վս ավելացվել է նախատեսվող ֆինանսավորման ծավալները սակայն ավելի համեատ աչի տեմպով՝ 4.7 տոկոս:

Առողջապահության ոլորտի ֆինանսավորումը ՀՀ պետական բյուջեում ներկայացված է 5 ծախսային խմբերով՝

- Դեղորայքի տրամադրում ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց
- Արտահիվանդանոցային ծառայություններ
- Հիվանդանոցային ծառայություններ
- Հանրային առողջապահական ծառայություններ
- Առողջապահական հարակից ծառայություններ և ծրագրեր

«Դեղորայքի տրամադրում» ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 4,818.9 մլն դրամ 2020թ. 4,016.7 մլն դրամի դիմաց կամ 802.2 մլն դրամով ավելի:

«Արտահիվանդանոցային ծառայություններ» խմբի գծով նախատեսվել է 30,404.9 մլն դրամ 2020թ. 27,564.8 մլն դրամի դիմաց կամ 2,840.1 մլն դրամով ավելի:

2021 թ. արտահիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում նախատեսվում է յոթ ծրագրերի իրականացում (2020թ. նախատեսվող տասնչորս ծրագրերի փոխարեն): Որոնցից են՝

- «Ամբուլատոր-պոլիկլինիկական բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագիրը. Ծրագրի գծով նախատեսվել է 18,441.9 մլն դրամ: 2020թ. նկատմամբ ծախսերը ավելացել են 1,560.3 մլն դրամով:

- Ամբուլատոր-պոլիկլինիկական օդակում ըստ բժշկական ցուցումների լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների իրականացման նպատակով նախատեսվել է 2,513.0 մլն դրամ:

- «Արտահիվանդանոցային մասնագիտացված բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի գծով նախատեսվել է 844.9 մլն դրամ: 2020թ. նկատմամբ ծախսերը ավելացել են 59.2 մլն դրամով, որը պայմանավորված է դեպքերի և հետազոտությունների թվաքանակների պակասեցմամբ:

- «Հեմոդիալիզի և պերիտոնիալ դիալիզի անցկացման ծառայություններ» ծրագիրը ներառում է հեմոդիալիզի կարիք ունեցող հիվանդների բժշկական օգնության համալիր միջոցառումների իրականացումը հիվանդանոցների միջոցով: Ծրագրի գծով նախատեսվել է 854 հիվանդի բուժում 2,364.8 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. 751 հիվանդի և 2,080.1 մլն դրամի դիմաց կամ 103 հիվանդով և 284.7 մլն դրամով ավելի:

- «Շտապ բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագիրը ներառում է հանրապետության տարածքում ամբողջ բնակչության համար անհետաձգելի բժշկական օգնության ապա-

հովումը շտապ բժշկական օգնության կանչերի միջոցով: Ծրագրի գծով նախատեսվել է 3,473.3 մլն դրամ՝ 2020թ. 3,292.3 մլն դրամի դիմաց կամ 181.0 մլն դրամով ավելի, որը պայմանավորված է շտապ բժշկական օգնության կանչերի միջին արժեքի բարձրացմամբ:

«Հիվանդանոցային ծառայություններ» խմբի գծով նախատեսվել է 41,139.7 մլն դրամ 2020 թ. 39,267.3 մլն դրամի դիմաց կամ 1,872.4 մլն դրամով ավելի, որն ամբողջությամբ պայմանավորված է պետական բյուջեից Կորոնավիրուսով հիվանդներին հիվանդանոցային բժշկական ծառայությունների ապահովման անհրաժեշտությամբ:

2021 թ. հիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում նախատեսվում է 21 ծրագրերի իրականացում՝ 2020 թ. նախատեսվող 20 ծրագրերի փոխարեն: Ավելացող ծրագիրը դա Հայաստանի Հանրապետությունում կորոնավիրուսային վարակի (COVID) կանխարգելմանն ուղղված՝ պատվաստանյութի ձեռքբերման միջոցառումներն են 3 030.2 մլն դրամի չափով:

Ծրագրերի ցանկում են նաև՝

- «Սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկվածներին բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրին միավորվել են «Սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդությունների բժշկական օգնության ծառայություններ», «Վերականգնողական բժշկական օգնության ծառայություններ» և «Չորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց հիվանդանոցային բժշկական օգնություն և փորձաքննություն» ծրագրերը: «Առողջապահական հարակից ծառայություններ և ծրագրեր» դասից սույն ծրագիր է տեղափոխվել 514.5 մլն դրամ, իսկ «Սրտի վիրահատության ծառայություններ» ծրագրից՝ 140.3 մլն դրամ;

- «Անհետաձգելի բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի գծով նախատեսվել է 18,616 դեպքի բուժում 2,729.0 մլն դրամով՝ 2020թ. 18,400 դեպքի և 1,852.7 մլն դրամի դիմաց կամ 216 դեպքով և 876.3 մլն դրամով ավելի: «Սրտի վիրահատության ծառայություններ» ծրագրից սույն ծրագիր է տեղափոխվել 998.2 մլն դրամ;

- «Չինժառայողներին, ինչպես նաև փրկարար ծառայողներին և նրանց ընտանիքի անդամներին բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի գծով սոցիալական փաթեթի շրջանակներում նախատեսվել է 15,239 դեպքի բուժում 2,932.5 մլն դրամով 2020թ. 14,967 դեպքի և 2,200.2 մլն դրամի դիմաց կամ 272 դեպքով և 732.3 մլն դրամով ավելի: «Սրտի վիրահատության ծառայություններ» ծրագրից սույն ծրագիր է տեղափոխվել 877.0 մլն դրամ;

- «Պետական հիմնարկների և կազմակերպությունների աշխատողների բժշկական օգնության և սպասարկման ծառայություններ» ծրագրի գծով սոցիալական փաթեթի 100,000 շահառուների համար նախատեսվել է 3,826.3 մլն դրամ:

- «Տուբերկուլյոզի բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրով նախատեսվել է տուբերկուլյոզի 3,700 հիվանդանոցային դեպքի բուժում 1,321.2 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. 5,098 դեպքի և 1,414.2 մլն դրամի դիմաց կամ 1,398 դեպքով և 93.0 մլն դրամով պակաս:

- «Աղիքային և այլ ինֆեկցիոն հիվանդությունների բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է 9,915 հիվանդանոցային դեպքի բուժում 1,259.8 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. 9,542 դեպքի և 1,220.0 մլն դրամի դիմաց կամ 373 դեպքով և 39.8 մլն դրամով ավելի:

- «Հոգեկան և նարկոլոգիական հիվանդությունների բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է 6,391 հիվանդանոցային դեպքի բուժում 2,315.3 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. նույնքան դեպքի և 2,815.4 մլն դրամի դիմաց կամ 500.1 մլն դրամով պակաս, որը պայմանավորված է հոգեբուժական ծառայություն մատուցող հաստատությունների օպտիմալացմամբ:

- «Ուռուցքաբանական և արյունաբանական հիվանդությունների բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է հիվանդանոցային 10,195 դեպքի բուժում 1,044.1 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. 10,912 դեպքի և 1,117.5 մլն դրամի դիմաց կամ 717 դեպքով և 73.4 մլն դրամով պակաս:

- «Մանկաբարձական բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է 47,427 դեպքի բուժում 6,253.8 մլն դրամ գումարով՝ 2020թ. 53,094 դեպքի և 6,693.9 մլն դրամի դիմաց կամ 5,667 դեպքով և 440.1 մլն դրամով պակաս:

- «Երեխաներին բժշկական օգնության ծառայություններ» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է 56,092 հիվանդանոցային դեպքի բուժում 8,190.8 մլն դրամ գումարով՝ 2017 թ. 55,330 դեպքի և 8,039.4 մլն դրամի դիմաց կամ 769 դեպքով և 151.4 մլն դրամով ավելի: «Սրտի վիրահատության ծառայություններ» ծրագրից սույն ծրագիր է տեղափոխվել 280.0 մլն դրամ:

«Հանրային առողջապահական ծառայություններ» խմբի գծով նախատեսվել է 8 626.5 մլն դրամ 2020թ. 5 772,8 մլն դրամի դիմաց կամ

2 853.7 մլն դրամով ավելի: Հանրային առողջապահական ծառայությունների շրջանակներում նախատեսվում է չորս ծրագրերի իրականացում (2017 թ. հինգ ծրագրերի փոխարեն): Որոնցից են՝

- «Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման և հանրային առողջապահության ծառայություններ» ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 3 300,0 մլն դրամ՝ 2020թ. 2 021,2 մլն դրամի դիմաց:

- Իմունականիսարգելման ազգային ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 3 500,0 մլն դրամ:

- «Արյան հավաքագրման ծառայություններ» ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 308,3 մլն դրամ:

«Առողջապահական հարակից ծառայություններ և ծրագրեր» դասի գծով նախատեսվել է 6,547.4 մլն դրամ 2020թ. 8,038.5 մլն դրամի դիմաց կամ 1,491.1 մլն դրամով պակաս (այդ թվում կապիտալ շինարարության գծով՝ 1,312.0 մլն դրամով):

Առողջապահական հարակից ծառայությունների և ծրագրերի շրջանակներում նախատեսվում է 14 ծրագրերի (այդ թվում 4 վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի) իրականացում: Որոնցից են՝

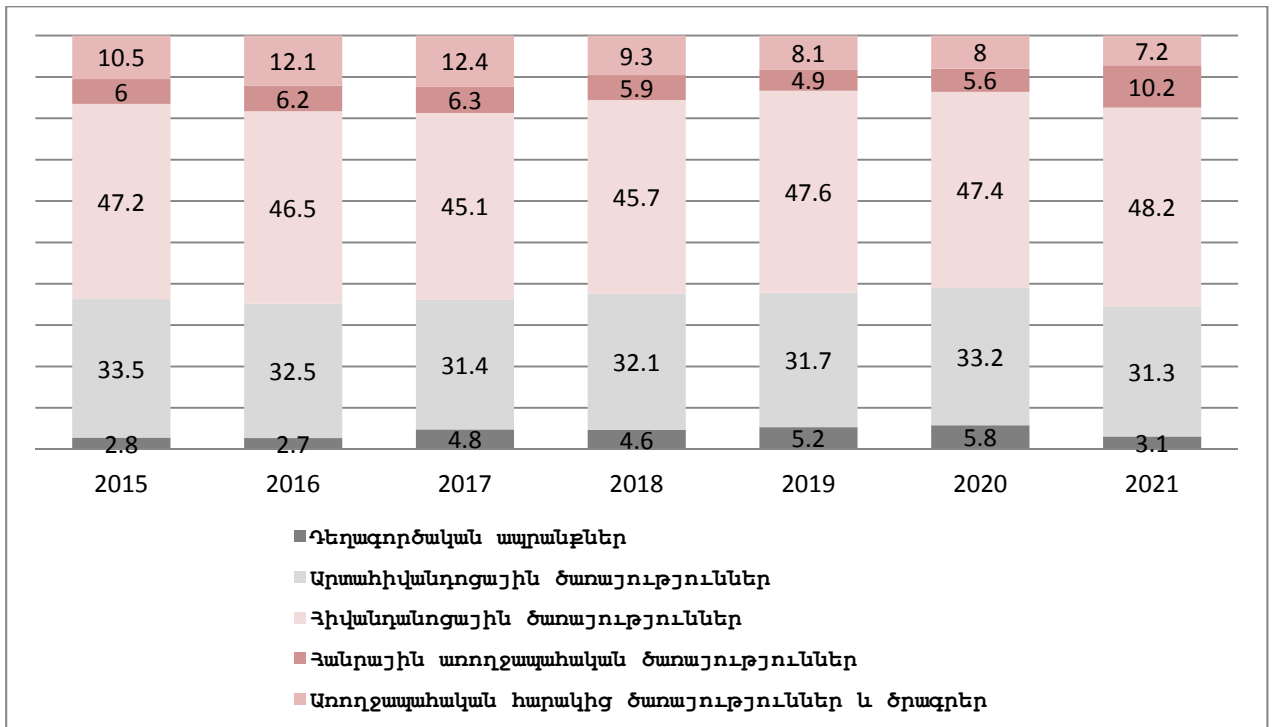
- «Դատաբժշկական և գենետիկ ծառայություններ» ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 464.5 մլն դրամ 2020 թ. 389.5 մլն դրամի դիմաց:

- «Բժշկական օգնության մասնագիտական, խորհրդատվական և կազմակերպամեթոդական աջակցության ծառայություններ» ծրագիրը, որի գծով նախատեսվել է 300.2 մլն դրամ՝ 2020 թ. 231.1 մլն դրամի դիմաց:

Միաժամանակ, 2021 թ. առողջապահության ոլորտում նախատեսվում են շարունակել և իրականացնել արտաքին աղբյուրներից ստացվող նպատակային վարկային և դրամաշնորհային միջոցներով ծրագրեր, որոնցից են՝

- ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Ոչ վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելման և վերահսկման ծրագիր. նախատեսված է 2,736.3 մլն. դրամ, այդ թվում վարկային միջոցներ՝ 2,301.9 մլն. դրամ, ՀՀ համաֆինանսավորում՝ 434.4 մլն. դրամ:

- ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Ոչ վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելման և վերահսկման դրամաշնորհային ծրագիր. Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է 1,833.5 մլն. դրամ, այդ թվում դրամաշնորհային միջոցներ՝ 1,639.9 մլն. դրամ, ՀՀ համաֆինանսավորում՝ 193.6 մլն. Դրամ [7]:

Փծապատկեր 1. Առողջապահության բյուջեի կառուցվածքը 2014-2018 թվականներին, տոկոս [8]

Այսօր Հայաստանի Հանրապետության առջև ծառայել են հանգուցալուծում պահանջող բազմաթիվ սոցիալական խնդիրներ, այդ թվում՝ COVID 19 համաճարակի հետևանքների հաղթահարում հետագա տարածումների կանխարգելում, կարիքավորների և գործազուրկների (որոնք կազմում են բնակչության զգալի մասը) պաշտպանություն, բնակչության առողջության պահպանման անբավարարություն: Սոցիալական ոլորտի նշանակությունը մեծ է ոչ միայն տնտեսության վրա նրա ահռելի ազդեցության շնորհիվ, այլև հասարակության բոլոր խավերի շահերի և նախասիրությունների ներդաշնակ համակցման, անհատի բազմակողմանի զարգացման, հոգևոր և նյութական պահանջմունքների բավարարման առումով:

Հասարակության մեջ վերջին տարիներին տեղի ունեցած քաղաքական, տնտեսական և բարոյահոգեբանական տեղաշարժերը հանգեցրել են առողջապահության ոլորտում արժեքների (արդյունքների) ընկալման, գնահատման ու վերլուծության զգալի փոփոխությունների: Բանն այն է, որ մատուցված բժշկական օգնության և սպասարկման ծառայությունը՝ հիվանդների բուժումը, նպաստում են հասարակության աշխատունակության բարձրացմանը, սոցիալ-ժողովրդագրական ցուցանիշների բարելավմանը, բնակչության սոցիալական, ֆիզիկական և բարոյական պահանջների բավարարմանը, հետևաբար, ակնհայտ է բժշկական ծառայությունները որպես «արտադրություն» և առողջու-

թյունը որպես «սոցիալական ապրանք» դիտարկելու անհրաժեշտությունը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Ղուշյան Հ. Բ.** «Մակրոկարգավորում», Երևան, 2005թ.
2. <https://www.moh.am/#1/1446>
3. Առողջապահության Ազգային Ինստիտուտ՝ «Հայաստանի առողջապահության ազգային հաշիվներ», Երևան, 2018թ.
4. ՀՀ Կառավարության պաշտոնական կայքէջ՝ <https://www.gov.am/am/budget/>
5. Տնտեսական զարգացման և հետազոտությունների կենտրոն՝ www.EDRC.am
6. ՀՀ 2015-2020թթ. Պետական բյուջեի կատարման հաշվետվություններ, ՀՀ 2021թ. բյուջետային ուղերձ, ՀՀ ՎԿ պաշտոնական տվյալներ՝ <https://www.armstat.am/am/>
7. Հայաստանի Հանրապետության 2021 թվականի պետական բյուջեի նախագծի ամփոփ նկարագիր, www.parliament.am
8. Համաշխարհային բանկի կողմից իրականացված՝ «Հանրային Ֆինանսների Կառավարման Բարեփոխումներ՝ Հանուն Առողջապահական Ծառայությունների Մատուցման Բարելավման», 2020:

Տճան/Հանձնվել է՝ 22.03.2021
 Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 24.03.2021
 Принята/Ընդունվել է՝ 29.03.2021